

Amputation

Til patienter og pårørende

Vejledning til dig, der skal have foretaget en amputation af benet

Formål

Formålet med denne patientinformation er at give dig og dine pårørende oplysning og vejledning omkring amputationsforløbet.

Om amputation

Hvert år får ca. 1.800 danskere foretaget en større benamputation (lår, knæ eller underben). Langt de fleste foretages pga. kredsløbsforstyrrelser eller sukkersyge. Amputation foretages kun, når f.eks. sår, betændelse, smerter og evt. koldbrand ikke kan behandles på andre måder.

Blodcirkulationen i benet og hudens tilstand er afgørende for, hvor på benet du amputeres. Det at få amputeret et ben vil medføre ændringer i dit liv og levevis.

Så vidt det er muligt, genskabes gangfunktionen med protese. Det at bruge en protese kræver fysiske og psykiske ressourcer. Vurdering af hvorvidt en protese er realistisk foretages løbende af dig, personalet på sygehuset og i kommunen.

Forberedelse til operation

Før operationen vil du få foretaget nogle blodprøver og et hjertediagram. Desuden skal du tale med en narkoselæge omkring bedøvelse og faste.

Varigheden af indlæggelsen varierer meget. Dette afhænger primært af, hvor godt såret heler, og hvordan du f.eks. klarer at komme ud af sengen samt til kørestol og toilet.

Efter operation

I fagsprog kaldes det stykke ben, der er tilbage efter operationen for "en stump", uanset hvor stor denne benstump er.

Tilsyn af såret

Har du sukkersyge bliver dit sår tilset den første dag efter operationen. Har du ikke sukkersyge bliver dit sår tilset efter tre dage. Hver anden tråd fjernes efter to uger og de resterende tråde fjernes efter tre uger.

Pleje af stumpen

Efter tilsyn af såret sørger plejepersonalet dagligt for pleje af stumpen. Stumpen vaskes med vand og uparfumeret sæbe, tørres godt og smøres med fugtighedscreme. En god pleje af stumpen er med til at mindske risikoen for eventuelle komplikationer.

Komplikationer

Der er altid en vis risiko for komplikationer. Dette kan være sårhelingsproblemer, betændelse og blodansamling.

Amputation

Lejring

Det er hensigtsmæssigt at forebygge stramhed i hofte og knæ. Du skal undgå at ligge med en pude under det amputerede ben, hverken i sengen eller i kørestolen. Det er bedst at ligge fladt i sengen med strakt hofte og knæ.

Du rådes til at ligge på maven 2 x 30 minutter dagligt.

Smerter

Der vil altid være smerter i varierende grad efter en amputation. Der skelnes imellem operationssmerter og fantomsmerter.

Operationssmerter:

Smerten kan være lokaliseret i selve såret, eller stumpen kan være meget følsom. Disse smerter aftager typisk efter nogle dage.

Fantomsmerter:

Smerter i den bortamputerede del af benet. Smerterne aftager som oftest igen. Dog kan fornemmelsen af, at man stadig har hele benet være permanent.

Smertebehandling

Smertebehandlingen foregår i et samarbejde mellem dig og personalet. Det er vigtigt, at du fortæller personalet om dine smerter. Smerte er individuel og kan behandles på flere måder:

- Epiduralkateter (smertekateter i ryggen)
- Smertekateter anlagt langs nerven i benet, i fagsprog kaldes det blokade eller autofuser
- Tabletbehandling
- Injektionsbehandling
- Magnet
- Øvelser
- Ødembehandling i form af stumpforbinding/stumpstrømpe

Forberedelse til protese

For at fremme sårhelingen, mindske hævelse og forme stumpen til din evt. kommende protese, skal du anvende en elastisk forbinding, stumpstrømpe eller liner (se også længere nede). En liner er en stram manchete, der rulles op over stumpen.

Du skal gerne selv lære at pleje og bandagere stumpen. Personalet hjælper med oplæring af dette.

Protese

For at få en protese er det vigtigt, at du har kræfter og psykisk overskud. Det er også en betingelse, at du er indstillet på det store arbejde, det kræver af dig.

Da vi alle er forskellige, bliver proteserne selvsagt også forskellige. Det er altid et individuelt valg i samarbejde med bandagisten og fysioterapeuten.

Genoptræning

Fysioterapeuten vil tilbyde dig den genoptræning, som I i samarbejde finder ud af passer bedst til dig. Formålet er, at du bliver så selvhjulpent og aktiv som mulig efter operationen. For at opnå dette, er det vigtigt bl.a. at bevare bevægeligheden i leddene, styrke musklerne, indøve god balance og træne dagligdags funktioner.

Du vil få et øvelsesprogram som opstartes 1-2 dage efter operationen.

Amputation

Udskrivelsen

Inden udskrivelsen vurderer du sammen med fysioterapeuten og evt. kommunen dit behov for hjælpemidler eller ændringer i hjemmet.

Du vil have mulighed for at låne en kørestol med hjem og blive instrueret i brug af denne.

Derudover udarbejdes der som oftest en genoptræningsplan, som er en henvisning til dit videre træningsforløb.

Efter udskrivelsen

Hvis du får en protese, er det vigtigt med jævne mellemrum at få den eftersat og justeret hos bandagisten. Dette skyldes, at din stump forandrer sig en del de første år efter amputationen, og at de mekaniske dele i protesen slides.

Lægen, sygeplejersken, fysioterapeuten og bandagisten er altid klar til at hjælpe dig i form af vejledning eller ambulant kontrol, efter du er blevet udskrevet fra sygehuset (se telefonnumre sidst i pjecen).

Brug af stumpforbinding og/eller stumpstrømpe

Stumpforbinding/stumpstrømpe vælges frem for liner, når der er sivning, mange smerter eller for meget hævelse til, at liner er en mulighed her og nu.

Formål:

- Mindske hævelse i stumpen
- Forme stumpen med henblik på senere proteseforsyning
- Fremme sårheling
- Beskytte og stimulere stumpen

Du skal benytte stumpforbinding/stumpstrømpen hele døgnet, til stumpen ikke længere hæver og ændrer facon. Senere i forløbet kan stumpforbinding/stumpstrømpen ligeledes bruges i perioder, hvor stumpen er hævet og protesen ikke passer.

Stumpforbindingen skal gerne lægges om flere gange i døgnet, f.eks. i forbindelse med sårskift. Som minimum skal den omlægges to gange i døgnet.

Stumpstrømpen skal vaskes dagligt og kan genanvendes til benet ændrer størrelse. Personalet på afdelingen vil måle din stump, så du får den rigtige størrelse strømpe.

Anlæggelse af stumpforbinding

Gummikanten klippes af, eller vendes væk fra huden.

Du skal anlægge stumpforbindingen skråt op og aldrig i cirkulære baner.

Stumpenden skal være helt dækket, og helst gå helt op til knæ- eller hofteleddet.

Forbindingen må ikke fastholde stumpen i en uhensigtsmæssig stilling; for eksempel med bøjet knæ eller hofte. Hvis forbindingen glider ned, kan du lægge den op over knæ- eller hofteled (se eksempler på næste side).

Fæstning af forbinding

Stumpforbindingen fæstnes med tape på forbindingen - aldrig med en sikkerhedsnål!

Der kan evt. sættes et tubenet over forbindingen for at forhindre stumpforbindingen i at skride ned.

Amputation

Eksempel på stumpforbinding af underben

Eksempel på stumpforbinding af knæ- eller lårben

Amputation

Brug af liner

Lægen vil ca. 1-3 dage efter din operation tilse dit sår og tage stilling til, om du skal have en ny og mere elastisk forbindelse eller liner på stumpen. Hvis der anvendes liner om dagen, skal der anvendes stumpforbinding eller stumpstrømpe om natten.

Formål med liner

- Mindske hævelse i stumpen
- Fremme sårheling
- Beskytte og stimulere stumpen
- Forme stumpen med henblik på proteseforsyning

Før påsætning af lineren skal din stump være ren og tør.

Der må ikke være creme på huden!

For ikke at beskadige lineren skal du undgå, at skarpe genstande, negle eller lignende kommer i kontakt med den.

Ydersiden af lineren har gevind i bunden, hvorimod indersiden er glat.

Rengøring af liner

Lineren skal vaskes efter brug. Vask indersiden med vand eller mild uparfumeret sæbevand og tør den godt med et håndklæde.

Hvis der er snavs eller andet på ydersiden, aftørres den med en fugtig klud.

Efter vask skal lineren ligge i sin oprindelige facon med ydersiden udad og med et sammenrullet håndklæde i.

Amputation

Påsætning af liner

Når du skal rulle lineren på, skal du vende den, så indersiden er udad.

Du skal presse lineren, så bunden bliver så flad som mulig.

Herefter tager du fat som vist på billedet til højre. Du skal presse bunden af lineren mod enden af stumpen.

Der må ikke komme luft imellem liner og stump.

Herefter skal du rulle lineren op ad benet. Der må ikke være folder i lineren.

Amputation

Gode råd

Når du påbegynder brug af liner, kan huden i den første tid reagere ved at producere en større mængde sved. Efter et par uger vil stumpen tilpasse sig sit nye miljø, og svedproblemerne vil forsvinde, bortset fra når du arbejder ekstra hårdt, træner intensivt, eller når det er meget varmt.

Det er vigtigt, at du er omhyggelig med vask og pleje af stumpen. Stumpen vaskes dagligt med uparfumeret sæbe.

Oplever du, at huden er tør, kan du om aftenen efter afvaskning smøre huden med uparfumeret creme.

Hos nogle personer med sart og følsom hud, kan der opstå hudirritation i forbindelse med brug af lineren. Hvis du udvikler hudproblemer af den art, eller der opstår sår, er det vigtigt at holde pause med brug af lineren i et par dage og evt. bruge stumpforbinding/stumpstrømpe.

Hvis irritationen sidder, hvor lineren slutter kan et stykke bomuldsstrømpe lægges på huden (spørg din fysioterapeut eller bandagist til råds).

Hvis ikke din hudirritation mindskes i løbet af et par dage, bør du kontakte bandagist, fysioterapeut eller læge.

Når du ikke har protesen på, skal du benytte liner eller stumpforbinding/stumpstrømpe, så længe stumpen er hævet.

Du kan undlade stumpforbindingen/stumpstrømpen om natten, hvis du føler, stumpen ikke længere hæver.

KONTAKTER

Fysio- og Ergoterapien, Esbjerg Sygehus
Telefon 7918 2375

Fysioterapien, Grindsted Sygehus
Telefon 7918 9681

Ortopædkirurgisk afdeling, Esbjerg Sygehus
Telefon 7918 2151

Ortopædkirurgisk ambulatorium, Esbjerg Sygehus
Telefon 7918 2126

Bandagister

Ortos, telefon 7656 4060
Sahva, telefon 7011 0711

Hjemmesider

<https://danskhandicapforbund.dk/da/om-forbundet/organisation/specialkredse/amputationskredsen>

www.amputationsforeningen.dk

Facebookgrupper som "Aktive amputerede i Danmark"